

ADAK RAPPORT 61

Proefsleuvenonderzoek aan de Noordlaan in Kasterlee

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Kasterlee
Project	Kasterlee-Noordlaan
Projectcode	11008 KAS-NOO
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2011/158
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Kasterlee-Noordlaan, Lichtaartsebaan
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , juni 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Tussen 24 en 25 mei 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Kasterlee een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op de percelen aan de hoek van de Noordlaan en de Lichtaartsebaan in Kasterlee. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een complex voor de technische dienst, de brandweer en het Rode Kruis, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken. Hiervoor werden in totaal vijf lange parallelle proefsleuven aangelegd met dezelfde NW-ZO-oriëntatie als de westelijke perceelsgrens. In totaal kon tijdens het onderzoek 2342 m² worden bekeken van een gebied van ca. 2,2 ha. Dit komt neer op 10,7 % van het totale terrein.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de oorspronkelijke microtopografie van het terrein meer uitgesproken, waarbij het middelste gedeelte duidelijk lager lag en veel natter was ten opzichte van de kleine zandkoppen in het noorden en het zuiden van het terrein. Ter hoogte van de noordelijke kop bleek een deel van de kop te zijn genivelleerd.

In de proefsleuven werden maar een beperkt aantal sporen vastgesteld, waarvan geen enkele archeologisch relevant was. Het gaat in eerste plaats om de restanten van oude perceelsgreppels, die haaks stonden op de gracht tussen beide percelen en vermoedelijk in de 17de of 18de eeuw kunnen worden gedateerd. Daarnaast bevonden zich meer naar het zuidoostelijke gedeelte van het terrein lineaire sporen van beddenbouw of zandwinning, die sterk varieerden in diepte. Het gaat in wezen om parallelle langwerpige kuilen met tussenin een kleine bank ongeroerde grond. Mogelijk hangt dit samen met het in cultuur brengen van de gronden in de 19de eeuw.

Verder werden geen archeologische sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Inhoudsopgave

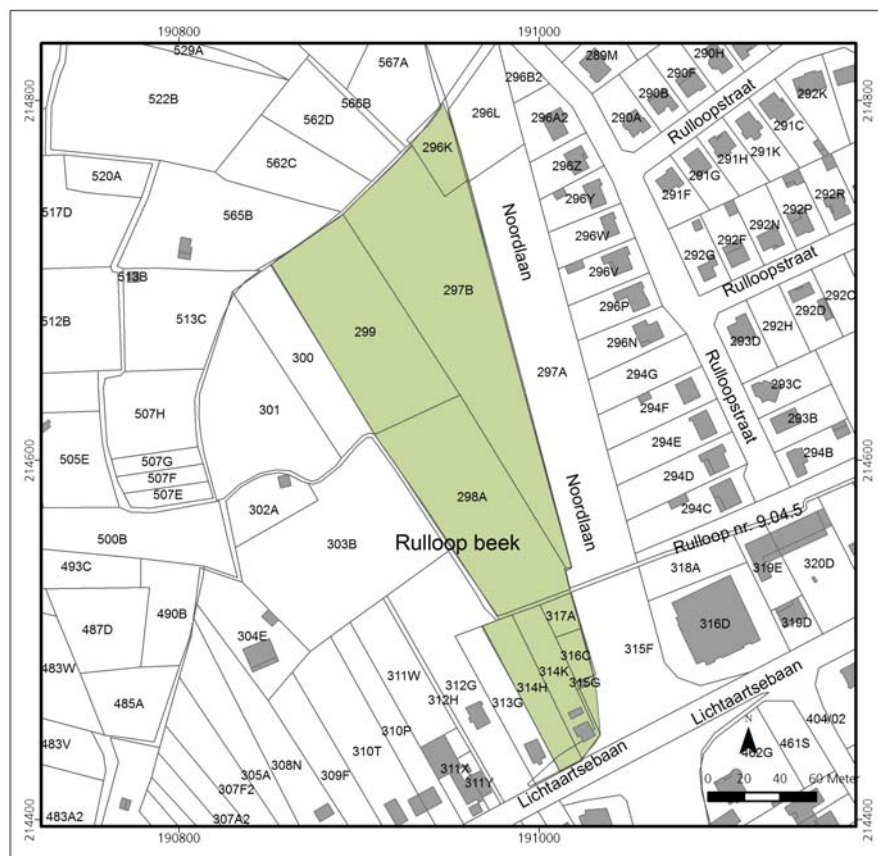
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	11
3.1	Historisch kader	11
3.2	Archeologisch kader.....	12
4	Onderzoeksstrategie.....	13
5	Resultaten	14
6	Conclusie en aanbevelingen.....	17
6.1	Conclusie	17
6.2	Aanbevelingen	17
	Literatuur	17
	Lijst van afbeeldingen	18

1 Inleiding

Tussen 24 en 25 mei 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Kasterlee een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op de percelen aan de hoek van de Noordlaan en de Lichtaartsebaan in Kasterlee, kadastraal gekend als (Afd 1), Sie F, 296K, 297B, 298A, 299 en 314H.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van een complex voor de technische dienst, de brandweer en het Rode Kruis, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Noordlaan in Kasterlee

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door de technische dienst van de gemeente Kasterlee.

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

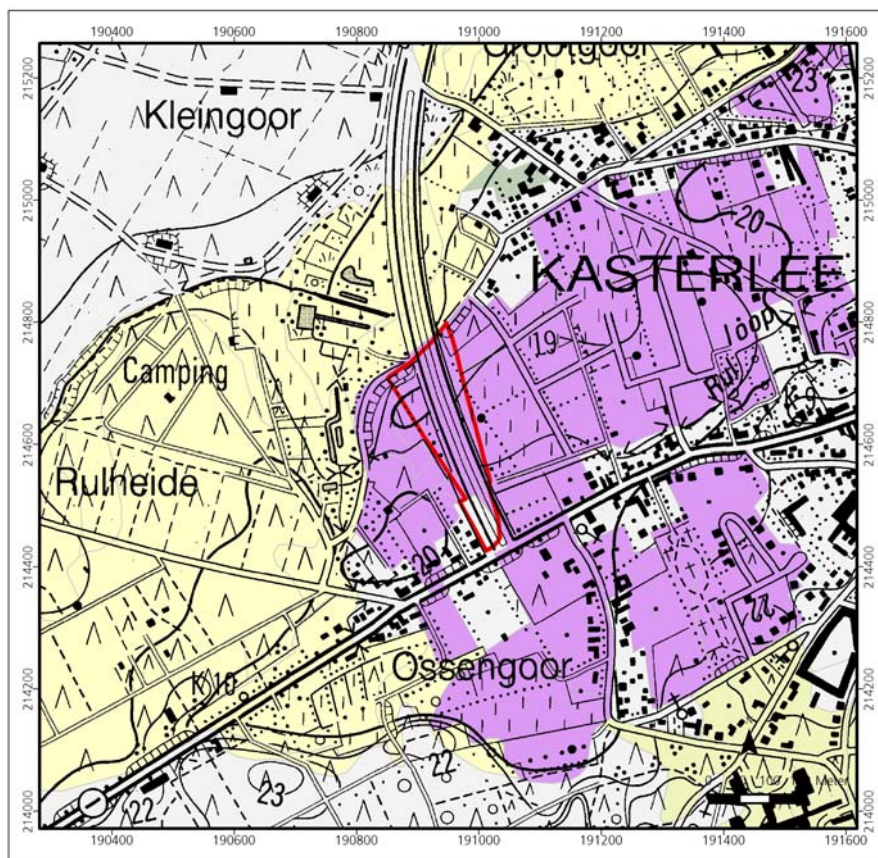
2.1 Geologie en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich op de zuidelijke uitloper van de Kempische heuvelrug. Dit is een noordoost-zuidwestelijk gerichte heuvelrug, die zich uitstrekt van Kasterlee, Lichtaart tot Herentals. Deze is ontstaan doordat de limonietzandsteenbanken die zich gevormd hebben in de Tertiaire Zanden van Poederlee (overgang tussen de Formatie van Kasterlee en Lillo) een grotere erosiebestendigheid hadden. Tijdens het midden-pleistoceen schuurde het beginnend Netestelsel hier het teriair zandsediment uit, waardoor zandsteenbanken bloot kwamen te liggen. Op de zandsteenbanken zijn tijdens het laat-glaciaal door de wind oude continentale duinenvelden afgezet, waardoor deze tot 35 m boven de zeespiegel uitkomen. (Vandenbussche et al. 2004)

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Dat betekent dat een groot deel van het terrein vanaf de Late-Middeleeuwen is afgedekt door een plaggelaag. Deze zijn op het veld gebracht voor het verrijken van de bodems, al dan niet na een gebruik als strooisellaag in de potstal.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de oorspronkelijke microtopografie van het terrein meer uitgesproken, waarbij het middelste gedeelte duidelijk lager lag en veel natter was ten opzichte van de kleine zandkoppen in het noorden en het zuiden van het terrein.

Figuur 2.2. Zwarte venige bodem van de depressie, afgedekt met geroerd geel zand en een pakket humeus bruin zand

Ter hoogte van de noordelijke kop bleek een deel van de kop te zijn genivelleerd. Het ontstaan van de diepe antropogene humus A-horizont is eerder van recente datum en heeft eerder te maken met het dempen van de centrale depressie. Op basis van de scherpe overgang en het sterk geroerde karakter van het diepste pakket is het evenwel ook mogelijk dat de terreinen destijds bij de aanleg van de Noordlaan gebruikt zijn als gronddepot en met dit doel reeds gedeeltelijk zijn afgegraven.

Figuur 2.3. Gley op de moerasbodems in het centrale gedeelte van wp 3

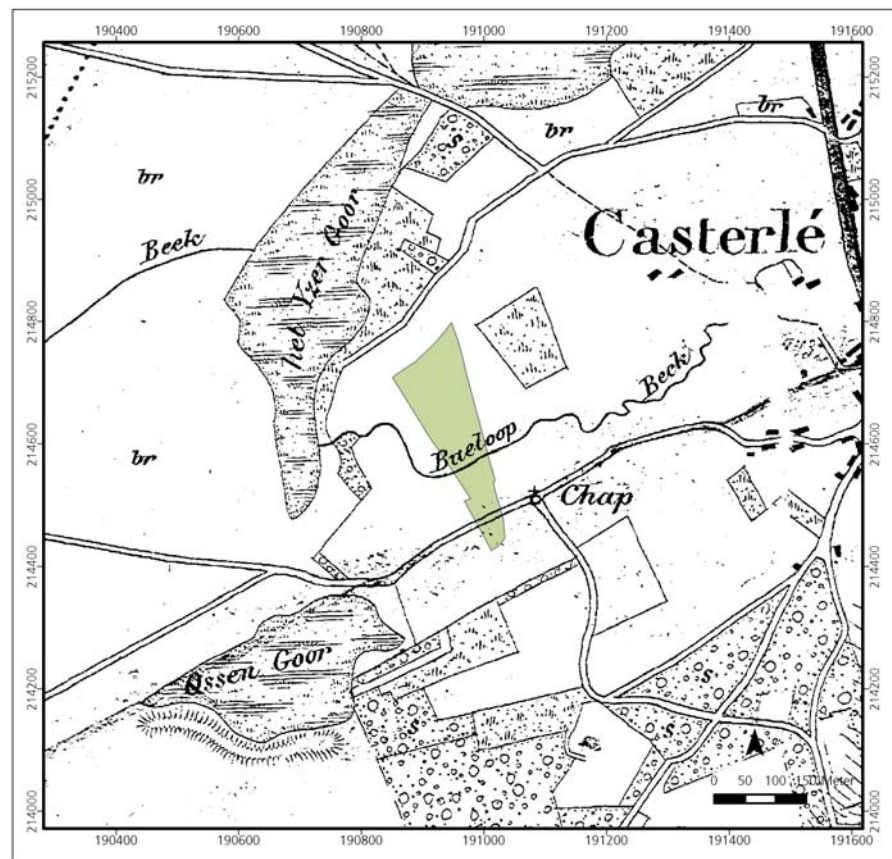
Het moerassige karakter van de centrale depressie kwam vooral tot uiting in wp3, waar een gley bodem kon worden waargenomen. Dit zijn bodems waar door de fluctuerende watertafel roestige vlekken zijn ontstaan, vaak dooraderd met meer kleirijke sedimenten die door het water naar boven zijn getransporteerd.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Vandermaelen wordt het plangebied gesitueerd tussen het Ossen Goor en het Yzer Goor, een eind ten westen van de bewoning, die zich louter rond de kerk van Kasterlee situeert. Het plangebied wordt doorsneden door de Rulloop, die het Yzergoor ontwaterde. Op de kaart van Ferraris is alleen het Ossengoor aangeduid. Het Yzergoor is aangegeven als een moeras dat werd ontwaterd richting het Ossengoor. Op beide kaarten loopt de Lichtaartsebaan ook meer ten noorden van de huidige weg, die vermoedelijk pas sinds de ontwatering van het Ossengoor daar is gelegd.

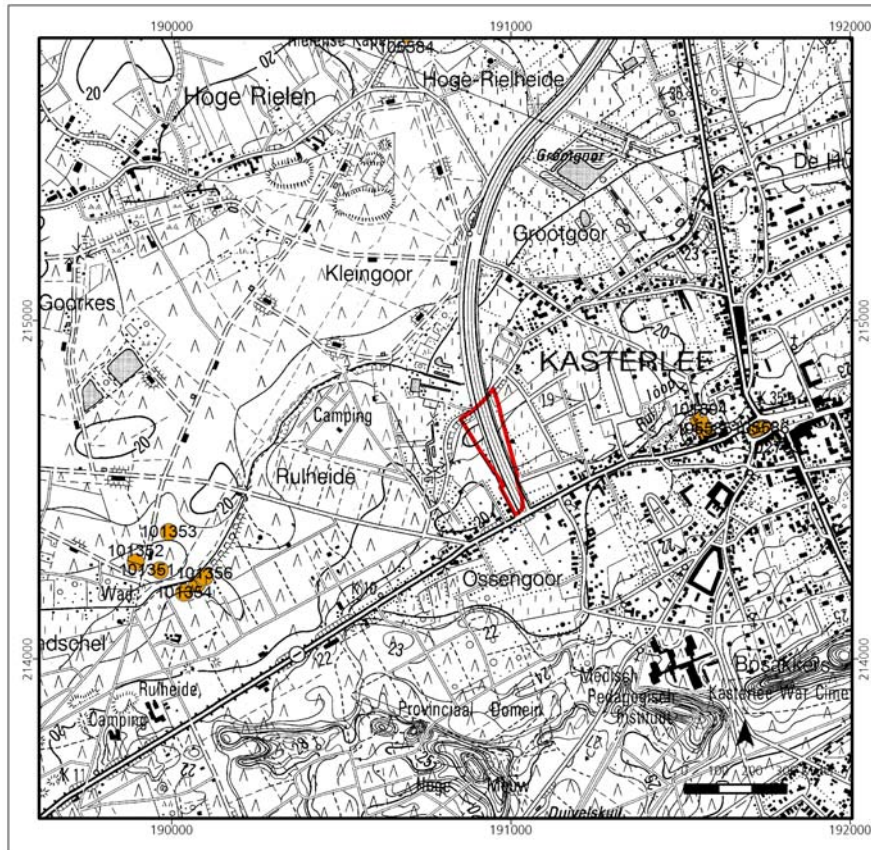
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

Op beide kaarten is het gebied grotendeels als akkerland in gebruik, hetgeen overeenkomt met de afbakening van het plaggendeek. Dit pleit er voor dat het oorspronkelijke plaggendeek vermoedelijk is afgegraven in het kader van de aanleg van de Noordlaan.

3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende archeologische vindplaatsen of mogelijke archeologische vindplaatsen bekend. Ten westen van het plangebied op de rand van de Rulheide bevindt zich de grafheuvel van de Partisaensberg met bijhorend urnengrafveld (CAI 101351-101356) (Van Impe).

Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.

In het centrum van Kasterlee werd achter de voormalige pastorie (de huidige bibliotheek) een waterput uit de laat-merovingische of vroeg karolingische periode vastgesteld (CAI 101894), die aangeeft dat de bewoning hier reeds teruggaat tot de vroege middeleeuwen (Wouters 1999).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken. Hiervoor werden in totaal vijf lange parallelle proefsleuven aangelegd met dezelfde NW-ZO-oriëntatie als de westelijke perceelsgrens. De werkputten varieerden in lengte tussen de 110 en de 200 m, met een gemiddelde breedte van 2,5 m. In totaal kon zo tijdens het onderzoek 2342 m² worden bekeken van een gebied van ca. 2,2 ha. Dit komt neer op 10,7 % van het totale terrein.

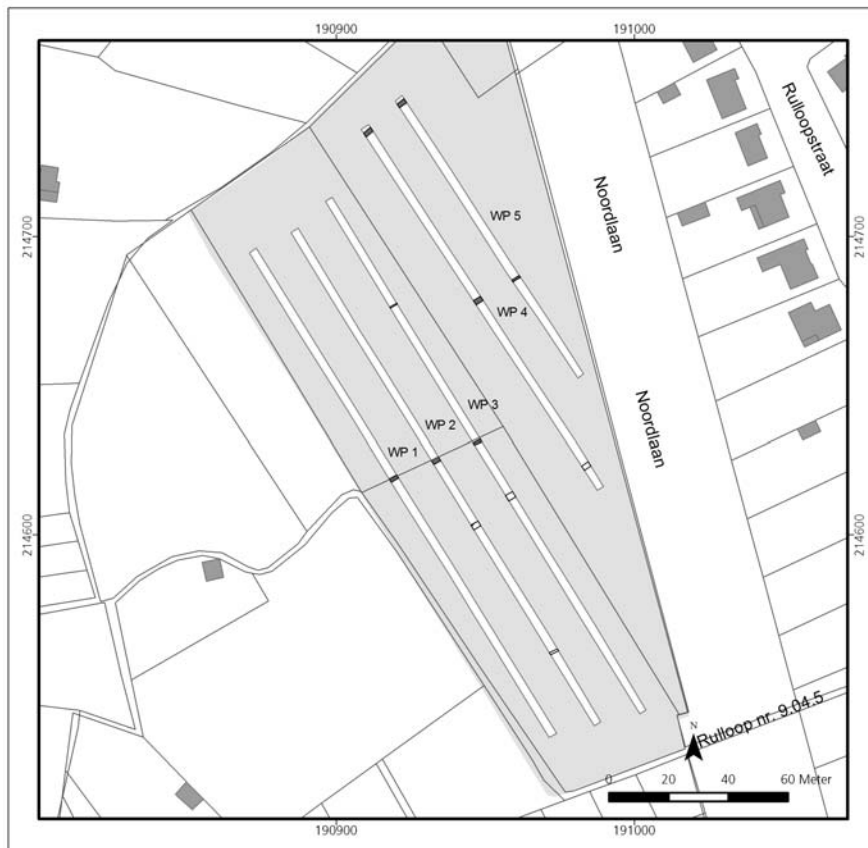

Figuur 4.1.aanleg van het vlak in wp 2

Er werd getekend op watervaste polyesterfolie op schaal 1/50. De contouren van de werkputten, de greppels, de vaste meetpunten en de hoogtematen werden geregistreerd door landmeter Johan Livens van studiebureau Raeymakers in Lambert 72, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

5 Resultaten

In de proefsleuven werden maar een beperkt aantal sporen vastgesteld, waarvan geen enkel archeologisch relevant was. Tijdens het onderzoek werden geen vondsten aangetroffen.

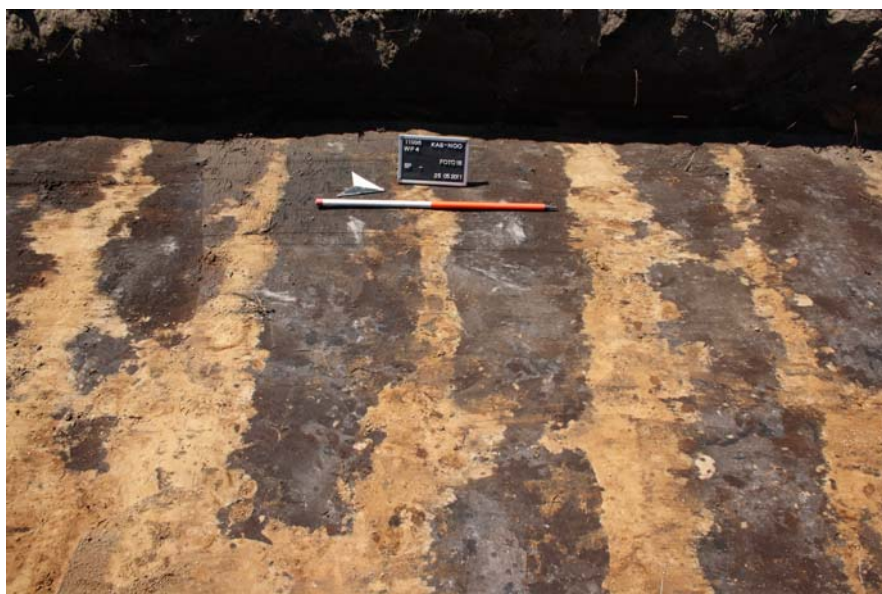
Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen

Het gaat in eerste plaats om de restanten van oude perceelsgreppels, die haaks stonden op de nog bestaande gracht tussen beide percelen en vermoedelijk in de 17de of 18de eeuw kunnen worden gedateerd. De greppel in wp 1-3 valt perfect samen met de huidige perceelsgrens; op het andere perceel blijkt deze perceelsbegrenzing niet meer bekend te zijn. Of dit te maken heeft met een verschil in ouderdom kon niet worden uitgemaakt.

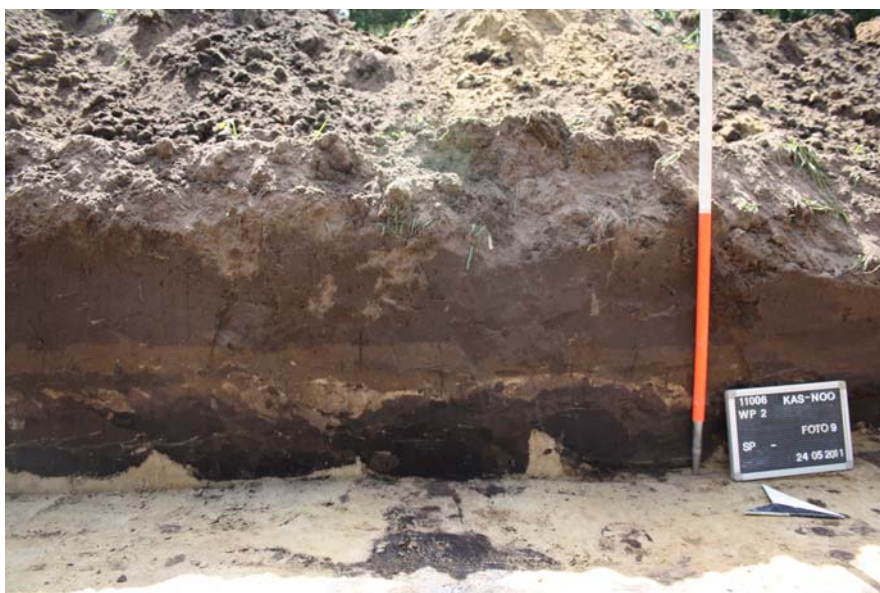
Figuur 5.2. perceelsgreppel in het vlak van wp 4

Daarnaast bevonden zich meer naar het zuidoostelijke gedeelte van het terrein lineaire sporen van beddenbouw of zandwinning, die sterk varieerden in diepte. Deze sporen kwamen in elke werkput voor.

Figuur 5.3. Sporen van beddenbouw in het vlak van wp 4

Het gaat in wezen om parallelle langwerpige kuilen met tussenin een kleine bank ongeroerde grond. Deze kuilen werden sequentieel aangelegd, waarbij elke kuil door de naastliggende wordt oversneden. Mogelijk hangt dit samen met het in cultuur brengen van de gronden in de 19de eeuw. In wp 4 kon worden opgemerkt dat de bedden niet altijd in dezelfde NO-ZW-richting waren aangelegd, maar ook soms haaks hierop.

Figuur 5.4. Sporen van beddenbouw in het profiel van werkput 2, waarbij duidelijk de rechtse kuil steeds de linkse snijdt.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande bouwwerken aan de Noordlaan in Kasterlee werden in totaal 5 lange proefsleuven aangelegd waarbij een plangebied van 2,2 ha werd bekeken. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de oorspronkelijke microtopografie van het terrein meer uitgesproken, waarbij het middelste gedeelte duidelijk lager lag en veel natter was ten opzichte van de kleine zandkoppen in het noorden en het zuiden van het terrein.

In de proefsleuven werden maar een beperkt aantal sporen vastgesteld, waarvan geen enkele archeologisch relevant was. Het gaat in eerste plaats om de restanten van oude perceelsgreppels, die haaks stonden op de gracht tussen beide percelen en vermoedelijk in de 17de of 18de eeuw kunnen worden gedateerd. Daarnaast bevonden zich meer naar het zuidoostelijke gedeelte van het terrein lineaire sporen van beddenbouw of zandwinning, die sterk varieerden in diepte. Het gaat in wezen om parallelle langwerpige kuilen met tussenin een kleine bank ongeroerde grond. Mogelijk hangt dit samen met het in cultuur brengen van de gronden in de 19de eeuw.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden naast oude perceelsgreppels en sleuven van beddenbouw geen archeologische sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Literatuur

VANDEBUSSCHE D., BIERMANS B. & TYBERGEIN J. 2004. *Provinciaal Natuurontwikkelingsplan. Naar een natuurlijk geheel*. Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen.

VAN IMPE, L. 1978: De Partisaensberg te Kasterlee, *Archaeologia Belgica, Conspectus 1977* 206, 20-24.

WOUTERS, W., COOREMANS, B., DESENDER, K., ERVYNCK, A. & VAN STRYDONCK, M. 1999: Archeologisch en ecologisch onderzoek van een vroegmiddeleeuwse waterput te Kasterlee (provincie Antwerpen) In: IAP, (ed.), *Archeologie in Vlaanderen*, 97-109.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Noordlaan in Kasterlee	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek.....	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd	9
Figuur 2.2. Zwarte venige bodem van de depressie, afgedekt met geroerd geel zand en een pakket humeus bruin zand	9
Figuur 2.3. Gley op de moerasbodems in het centrale gedeelte van wp 3	10
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).....	11
Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.....	12
Figuur 4.1.aanleg van het vlak in wp 2	13
Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen.....	14
Figuur 5.2. perceelsgreppel in het vlak van wp 4	15
Figuur 5.3. Sporen van beddenbouw in het vlak van wp 4.....	15
Figuur 5.4. Sporen van beddenbouw in het profiel van werkput 2, waarbij duidelijk de rechtse kuil steeds de linkse snijdt.	16